

ДО ІСТОРІЇ КІРОВОГРАДСЬКОЇ НАСТУПАЛЬНОЇ ОПЕРАЦІЇ 2-ГО УКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ У СІЧНІ 1944 РОКУ

У статті на основі архівних документів, мемуарної та історичної літератури досліджується маловідома сторінка історії Кіровоградської наступальної операції 2-го Українського фронту 5 – 16 січня 1944 року – оточення на західних і північно-західних околицях Кіровограда декількох дивізій 47-го танкового корпусу 8-ї польової армії Вермахту. Автором детально розглядаються бойові дії між німецькими і радянськими військами 6 – 10 січня 1944 р., чітко визначено перелік гітлерівських дивізій, які потрапили в оточення, і здійснено спробу дати характеристику їхнім втратам.

Ключові слова: Кіровоградська наступальна операція, 2-й Український фронт, 8-ма польова армія Вермахту, оперативне оточення, дивізія, роз'їзд, залізнична і шосейна дороги.

Постановка проблеми та її актуальність. 5 січня 1944 р. війська 2-го Українського фронту (далі – УФ) під командуванням генерала армії Івана Конєва розпочали наступальну операцію, яка в історичній літературі отримала назву “Кіровоградська”. У ході цієї операції радянським військам вдалося не лише звільнити Кіровоград, а й оточити в його околицях три дивізії 47-го танкового корпусу 8-ї польової армії Вермахту. До цього часу ці події залишаються маловивченими. Через брак архівних документів дослідники, описуючи перебіг операції, обмежуються лише загальними формулюваннями, взятими, головним чином, із мемуарів керівників і учасників Кіровоградської наступальної операції. У присвяченій цій темі історичній літературі відсутній на достатньому рівні аналіз бойових дій радянських і німецьких військ, часто зустрічається плутанина з кількістю і назвами оточених ворожих дивізій. Не до кінця з'ясованим залишається питання про загальну кількість німецького угруповання, яке потрапило в оточення, а також про результати дій радянських військ із його ліквідації.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти історії Кіровоградської наступальної операції знайшли відображення у радянській і сучасній українській історіографії.

Шевченко Борис Леонідович, старший науковий співробітник відділу історії Кропивницького обласного краєзнавчого музею, м. Кропивницький.

© Шевченко Б. Л., 2018

Підготовку і проведення операції згадують у своїх спогадах її керівники та учасники. У період існування СРСР їхні мемуари були опубліковані та є чи не найголовнішим надбанням радянської історіографії з цієї теми [6; 15; 18]. Побіжно Кіровоградська операція згадується у статтях, монографіях і збірниках документів, присвячених історії Другої світової війни у масштабах України чи Радянського Союзу.

Говорячи про сучасну українську історіографію обраної теми, варто відмітити наукові статті М.Г. Крома [16], В.М. Грицюка [3], публікації місцевих істориків В.В. Даценка [5], В.П. Колечкіна [13; 14] та ін.

Метою статті є дослідження одного із епізодів Кіровоградської наступальної операції, а саме – оточення військами 2-го УФ німецьких дивізій на західних і північно-західних околицях Кіровограда.

Виклад основного матеріалу. План Кіровоградської наступальної операції полягав у тому, щоб силами 53-ї армії, 5-ї гвардійської армії та 7-го механізованого корпусу обійти Кіровоград із півночі, а силами 5-ї гвардійської танкової армії та 7-ї гвардійської армії – з півдня і знищити кіровоградське угруповання ворога. Наступальні дії наземних військ підтримувала 5-та повітряна армія.

Протистояла радянським військам 8-ма польова армія під командуванням генерала Отто Велера. Першу лінію оборони Кіровограда німці розташовували близько 25 – 30 км східніше міста. Однак після прориву 5-6 січня 1944 р. радянськими військами німецьких оборонних порядків гітлерівські війська змушені були відступити на захід і зайняти кругову оборону Кіровограда. Наступ радянських танкових і механізованих частин у цей час був досить швидким, тому німці не зуміли повноцінно організувати оборону міста. Вже надвечір 6 січня їм стало зрозуміло, що місто не втримати. Уночі 14 танкова, 10 танково-гренадерська й 376 піхотна дивізії залишили Кіровоград і відступити західніше, до околиць с. Лелеківка (нині – частина м. Кропивницький) і Злодійської балки. 14 дивізія зайняла оборону з східного і південно-східного напрямків, а 10 і 376 дивізії – з східного, північного та північно-західного напрямків. Також гітлерівці контролювали роз'їзд Лелеківка залізничної дороги Кіровоград-Шостаківка.

Тим часом, у ніч з 6 на 7 січня 41-й гвардійській танковій бригаді, 63 і 64-й механізованим бригадам 7-го мехкорпусу було

наказано о 22.30 розпочати наступ і на ранок 7 січня захопити роз'їзд Лелеківка для того, щоб перекрити шлях відступу німців із обласного центру у західному напрямку. В 2.00 7 січня танки 41-ї бригади, знищивши дві артилерійські та одну мінометну батареї, а також до роти німецької піхоти, оволоділи с. Осикувате, що розташовується північно-західніше роз'їзду Лелеківка. Далі, виставивши заслін із 3 танків на північно-західних околицях Осикуватого, 41-ша бригада продовжила рух на південь у напрямку с. Обознівка. О 7.00 7 січня радянські танки захопили Обознівку, однак після цього вони змушені були зупинити свій наступ. Німці зруйнували переправу через місцеву річку. Відновленням переправи зайнявся саперний взвод 41-ї бригади. Затримкою наступу радянських військ скористався ворог. Станом на 9.00 німці поблизу роз'їзду Лелеківка зосередили до 12 танків різного типу, чотири артбатареї великого калібру, бронепотяг, який курсував по залізниці Кіровоград-Шостаківка і до двох рот піхоти на бронетранспортерах [10, арк. 242]. О 10.30, відбивши атаку ворога, радянські танки оволоділи роз'їздом Лелеківка. Однак ненадовго. О 12.30 гітлерівці силою до 40 танків із піхотою перейшли в контрнаступ із напрямку Кіровограда. 41-ша танкова бригада змушена була відступити на північну околицю Обознівки.

О 20.00 7 січня 41-ша бригада отримала наказ прорватися через бойові порядки ворога і до світанку 8 січня вийти в околицю Соколівських хуторів, що були значно південніше роз'їзду Лелеківка. Прибувши у зазначене місце, 41-ша бригада з'єдналася з частинами 5-ї гвардійської танкової армії і стала на перепочинок. 8 січня наступальних дій вона не проводила. О 17.30 9 січня їй було наказано розпочати наступ із околиць Соколівських хуторів у напрямку на Лелеківку і Обознівку. До кінця дня 41-ша бригада захопила роз'їзд Лелеківка і вийшла на північно-західні околиці Обознівки [10, арк. 244].

Аналізуючи дії 41-ї танкової бригади 7 – 9 січня, можна зробити висновок, що роз'їзд Лелеківка так і не був повністю взятий під контроль радянськими військами. Відповідно, німці зберігали можливість виходу з оточення у Лелеківці.

Але радянським військам вдалося повністю перекрити шлях відступу німцям на південь і південний захід. Передові частини 18-го танкового корпусу 5-ї гвардійської танкової армії 7 січня вийшли до околиць с. Нова Павлівка і перекрили шосейну дорогу

Кіровоград-Рівне. 8 січня 18-му корпусу було наказано наступати на південний захід від Нової Павлівки [9, арк. 54;56]. Поруч із частинами 18-го корпусу діяв 29-й танковий корпус, який станом на 19.00 – 20.00 7 січня також контролював шосейну дорогу Кіровоград-Рівне.

Таким чином, 18-й і 29-й корпуси, виконавши своє початкове завдання із перекриття шосейної дороги Кіровоград-Рівне, не стали наступати на північ, до роз'їзду Лелеківка, а повернули свої сили в протилежний бік. Коли б частини корпусів все ж продовжили свій наступ на північ і допомогли б 5-ї армії повністю взяти під контроль залізничну дорогу Кіровоград-Шостаківка і шосейну дорогу Кіровоград-Велика Виска, то німецькі війська у Лелеківці опинилися б у цілковитому оточенні. Однак реальна ситуація виявилася іншою.

Радянські війська зуміли оточити 14-ту танкову, 10-ту танково-гренадерську й 376-ту піхотну дивізії 47-го танкового корпусу лише в оперативному плані, тобто німецькі війська зберігали можливість відступу. Слабкими місцями у кільці оточення залишалися західний і північно-західний напрямки, де підрозділи 5-ї армії не мали стійких позицій.

7 січня 1944 р. зі ставки Адольфа Гітлера надійшов наказ, у якому Лелеківка оголошувалася «фортецею», а розташовані в ній дивізії мали залишатися на своїх місцях і якомога довше стримувати наступ радянських частин, доки розрив на фронті не буде ліквідовано.

Якою ж була чисельність оточеного під Кіровоградом німецького угруповання? Точної відповіді на це питання ані опрацьована література, ані архівні документи не дають. Є окремі відомості, спираючись на які можна лише приблизно скласти уявлення про кількісні показники оточених німецьких частин.

Наприклад, у Журналі бойових дій 5-ї гвардійської армії вказується, що станом на 19.00 7 січня в оточенні перебуває німецьке угруповання кількістю 50 танків, 2-3 тис. піхоти і з багатьма автомобілями [11, арк. 25]. Історик В. Колечкін у своїй статті «Авиация в боях под Кировоградом в январе 1944 г.» зазначає іншу кількість оточених у районі Лелеківки німців: 15 тис. солдат і офіцерів [13, с. 51].

Учасник січневих боїв під Кіровоградом військовий кореспондент Борис Полевой згадує: «Нам сказали, что у Лелековки сосредоточилось сейчас около пяти тысяч пехотинцев, около ста танков и много артиллерии...» [17, с. 478].

8 січня 1944 р. командувач 2-им УФ генерал армії І.С. Конєв віддав наказ 5-й гвардійській армії знищити оточені у Злодійській балці і Лелеківці німецькі війська і перейти в наступ у загальному напрямку на Велику Виску. Протягом ночі з 7 на 8 січня підрозділи армії закріпилися на досягнутих позиціях і розпочали підготовку до наступу. Станом на 4.00 8 січня 468 і 399-й гвардійські стрілецькі полки 111-ї гвардійської стрілецької дивізії вийшли південніше с. Осикувате і зайняли оборону з метою недопущення прориву німецьких військ, які перебували в оточенні у північно-західному напрямку. Вночі з 7 на 8 січня 6-7 німецьких танків за підтримки роти піхотинців тричі безуспішно атакували позиції радянських військ.

8 січня близько 12.00 6 німецьких танків рухалися у напрямку Лелеківки з Осикуватого, але через вогонь радянських військ змушені були повернутися на попередні позиції. О 16.00 німці знову здійснили спробу прорватися до своїх частин, які перебували в оточенні. Бойові порядки 468-го стрілецького полку, які розташовувалися у с. Осикувате з напрямку с. Лісне, атакували більше 40 танків за підтримки піхоти і авіації. Як зазначається у Журналі бойових дій 111-ї стрілецької дивізії, 468-й стрілецький полк не встиг повністю закріпитися на позиціях до атаки німців і тому змушений був відступити з Осикуватого в Обознівку [8, арк. 2].

399-й стрілецький полк уночі з 7 на 8 січня вів бій із німцями (танки і колона автомобілів), які намагалися вирватися з оточення у напрямку на північний захід. О 14.00 8 січня полк перейшов у наступ, однак через сильний вогонь ворога успіху не досягнув. Документи також фіксують дії протягом 8 січня німецької авіації: періодично розташування радянських військ бомбардували групи від 9 до 12 літаків [8, арк. 28].

9 січня командувач 2-м УФ генерал армії І.С. Конєв знову віддав наказ військам 5-ї гвардійської армії ліквідувати вороже угруповання і розвернути наступ на с. Грузьке. У свою чергу командувач 5-ї армії генерал-лейтенант О.С. Жадов наказав командиру 32-го стрілецького корпусу генерал-майору О. І. Родимцеву силами 110, 111, 97, 95 і 214-ї дивізій наступати з фронту Осикувате-Лелеківка на Грузьке, а частиною сил, взаємодіючи з 7-им механізованим і 33-им стрілецьким корпусами, знищити оточених під Кіровоградом гітлерівців. Остаточним результатом

наступу радянських військ 9-го січня мав стати їх вихід на лінію Олександрівка-Овсяниківка-Івано-Благодатне [11, арк. 38].

9 січня 1944 р. німці провели наступ і дещо потіснили позиції 5-ї армії, але її частини зуміли стримати ворога і перейти у контратаку. Станом на 18.00 підрозділи 5-ї армії досягли Злодійської балки і впритул (1 км) наблизилися до роз'їзду Лелеківка, вийшли на східні околиці с. Карлівка. Але попри ці успіхи не виконаними залишилися завдання з ліквідації оточених під Кіровоградом гітлерівців і вихід на лінію Олександрівка-Овсяниківка-Івано-Благодатне. Крім того, 9 січня німцям вдалося провести досить успішний наступ на с. Грузьке. Із південно-західного напрямку населений пункт був атакований 331-им охоронним батальйоном, а з південного сходу – 3-им батальйоном 36-го танкового полку. Німці зуміли розвинути наступ до Обознівки. Завдяки одночасним із наступом атакам підрозділів 3-ї танкової дивізії гітлерівці майже повністю відтіснили радянські війська з околиць Грузького. У радянських військ поблизу цього села залишилися лише окремі позиції. Метою наступу німців 9 січня на Грузьке було прагнення послабити міцність кільця оточення і підготувати коридор для відступу своїх військ із Лелеківки [2, с. 195].

Радянські війська проводили наступ на оборонні позиції оточених у Лелеківці дивізій головним чином із півдня і сходу. Наприклад, 8 січня у складне становище потрапили саперний і розвідувальний батальйони 14-ї танкової дивізії, яка відповідала саме за оборону південного і східного напрямків. Лише після введення у бій 11 танків і штурмових гармат 14-ї дивізії вдалося стабілізувати їхнє становище. Німці знищили два танки Т-34, 3 самохідні установки і 3 протитанкові гармати. Пізніше на ділянку оборони розвідувального батальйону були передані декілька танків «Пантера» з 11-ї танкової дивізії [2, с. 192].

Радянська сторона активно використовувала артилерію та авіацію. Зайнявши вигідні позиції на панівних висотах, радянська артилерія отримала можливість обстрілювати майже все розташування оточених німецьких частин. Дивізіони 109-ї гаубичної бригади 16-ї артилерійської дивізії у ніч з 8 на 9 січня отримали наказ бомбити оточені ворожі війська для того, щоб унеможливити їхнє перегрупування [7, арк. 10 – 12].

З повітря удари по ворогу здійснювали літаки 1-го штурмового авіаційного полку 5-ї повітряної армії. 8 січня група із 7 літаків Іл-2 з 667-го штурмового авіаполку знищила 5 танків, 10 автомобілів і до 2 рот піхоти. У цей же день інша група радянських літаків знищила до 16 автомобілів із піхотою. Німецька авіація протягом 8 січня збила 9 радянських винищувачів [13, с. 51].

Через деякий час оточеним німецьким дивізіям почало бракувати боєприпасів, пального й продовольства. Частини їхнього забезпечення знаходилися за колом оточення. Наприклад, обози й підрозділи забезпечення 14-ї танкової дивізії ще перед боями за Кіровоград були розташовані в Хмельовому, Злинці та Великій Висці, і, крім зв'язку з бойовими частинами дивізії, ніяких інших контактів із ними не мали.

У Великій Висці німцями було сформовано й відправлено в напрямку Лелеківки колону вантажівок із необхідними предметами забезпечення. Під вогневим прикриттям декількох бронетранспортерів і встановлених на вантажівках ручних кулеметів колоні вдалося прорвати коло оточення й прибути в розташування дивізії. У ніч на 9-те січня в напрямку Лелеківки було відправлено ще одну колону, яка також успішно дісталася місця призначення.

Для того, щоб перервати постачання боєприпасів, пального й продовольства німецьким дивізіям, радянські частини провели наступ на Велику Виску, який, однак, закінчився невдало. Німецький гарнізон села й підрозділи 276-го дивізіону зенітної артилерії зуміли відбити наступ і втримати Велику Виску як найближчу базу забезпечення оточених у Лелеківці дивізій.

Згодом у цьому вже не було потреби, бо Гітлер під тиском наполягань командування 8-ї армії та 47-го танкового корпусу дозволив 14-й танковій, 10-й танково-гренадерській і 376-й піхотній дивізіям залишити околиці Лелеківки. Вихід із оточення німці запланували на ніч з 9 на 10 січня. Були проведені певні приготування. У місці запланованого прориву з півдня були розташовані 1-й батальйон 103-го танково-гренадерського полку і розвідувальний батальйон 14-ї дивізії. Організувавши таким чином прикриття, німці вийшли з оточення. Спочатку – 10-та танково-гренадерська, а за нею – 376-та піхотна дивізії. В ар'єргарді рухались підрозділи 14-ї танкової дивізії. Вийшовши з оточення, 14-та дивізія прибула на залізничну станцію Шостаківка, а згодом зайняла нові позиції між Грузьким і Карлівкою [2, с. 196].

З опублікованих джерел відомо, що німці вийшли з оточення через місце, яке мав контролювати 39-й полк 13-ї гвардійської стрілецької дивізії. Але підрозділи 39-го полку з невідомих причин не зуміли вчасно зайняти потрібні позиції. Винними у цьому, як зазначається в історичній літературі, були тимчасово виконуючі обов'язки керівників дивізії та полку полковник Лайтадзе і майор Фаворов. Щоб виправити ситуацію, начальник штабу 13-ї дивізії полковник Т.В. Бельський спрямував у місце прориву німців 4-й окремих винищувально-протитанковий дивізіон і навчальний батальйон [18, с. 225-226].

В історичні науки періоду СРСР щодо оцінки результатів боїв у Лелеківці і Злодійській балці панувала чітка позиція: радянським військам вдалося знищити більшу частину ворога і лише його невелика група зуміла вирватися з оточення. Витоки цієї позиції слід шукати у спогадах керівників Кіровоградської наступальної операції: командувача 2-м УФ І.С. Конєва [15], командувача 5-ї гвардійською армією О.С. Жадова [6], начальника штабу 32-го гвардійського корпусу І.О. Самчук [18] та ін.

Хоча у багатьох журналах бойових дій радянських частин без найменшої деталізації також вказується, що більшість оточених під Кіровоградом гітлерівців була знищена. Але все ж таки архівні документи дають певні статистичні дані про втрати ворога. Так у Журналі бойових дій 2-го Українського фронту вказується, що 5-та гвардійська армія 9 січня проводить бої з Лелеківським угрупованням, яке нараховує 150 танків [1, арк. 22]. Начальник штабу 5-ї армії генерал-майор М.І. Лямін у бойовому донесенні від 10 січня 1944 р. повідомляє, що поблизу Лелеківки виявлено 400 розбитих автомашин, 52 танки і 50 самохідних гармат ворога [4, с. 53]. В документах 7-го мехкорпуса зазначається, що у Лелеківці виявлено 60 танків і 11 самохідних гармат.

У Журналі бойових дій 8-ї гвардійської бомбардувальної авіаційної дивізії вказується, що 9 січня її підрозділи завдали удару по розташованій в околицях Лелеківки німецькій техніці кількістю до 500 одиниць. Льотчики дивізії повідомили про знищення і пошкодження до 50 танків і автомашин цього дня, а також розсіяння до чотирьох батальйонів піхоти. У Журналі бойових дій 8-ї авіадивізії за 10 січня вказується: «Благодаря массированным действиям нашей авиации Лелековский плацдарм

в теченні дня 9.1.44 был ликвидирован. ...разгромлено 3 пд. и 1 тд. противника. Противник на поле боя оставил до 5 тысяч трупов и до 500 единиц танков и автомашин» [12, арк. 68-68 зв.; 69 зв.].

Напевно, вказана у радянських документах кількість гітлерівських солдат та офіцерів, а також техніки перебільшена. Хоча наявність поблизу Лелеківки великої кількості німецької техніки цілком вірогідна. Справа в тім, що у Кіровограді в грудні 1943 р. – січні 1944 р. розташовувався збірний пункт аварійних машин (ЗПАМ) 8-ї піхотної і 1-ї танкової армій, що пояснює наявність у місті, на його залізничній станції, а також на роз'їзді Лелеківка значних обсягів ворожої техніки.

У середині ХХ ст. у Німеччині вийшли друком перші дослідження, присвячені історії окремих німецьких дивізій. Ці праці були написані, як правило, колишніми командирами, офіцерами чи солдатами цих дивізій. У 1957 р. вже згадуваний Р. Грамс опублікував книгу з історії 14-ї танкової дивізії [2], а генерал-лейтенант Август Шмідт у 1963 р. написав історію 10-ї танково-гренадерської дивізії. Автори цих книг, описуючи бої в околицях Лелеківки, зазначають, що німецьким дивізіям вдалося вийти з оточення майже без втрат.

На жаль, автори вказаних книг не наводять жодних статистичних даних щодо дивізій, а обмежуються лише загальними формулюваннями. Тому нині неможливо достовірно визначити ні кількісний склад розташованих у Лелеківці дивізій, ні їхні втрати під час перебування в оточенні і виходу з нього. Зрозуміло одне: за час боїв 5-6 січня перелічені гітлерівські дивізії зазнали серйозних втрат і поблизу Лелеківки їхні кількісні показники були далекими від штатної комплектації.

Висновки. Отже, відзначимо, що під час проведення Кіровоградської наступальної операції військам 2-го УФ вдалося оточити під Кіровоградом три німецькі дивізії: 14-ту танкову, 10-ту танково-гренадерську та 376-ту піхотну. В оперативному оточенні дивізії перебували 7 – 10 січня 1944 р. Протягом цього часу радянські війська неодноразово здійснювали спроби їх знищити. Проте у ніч з 8 на 9 січня німецькі дивізії зуміли вийти з оточення і зайняли позиції на захід від Кіровограда. Відкритим залишається питання щодо точної кількості німецьких військ, а також їхніх втрат за період перебування в оточенні та прориву з нього.

1. Выписка из журнала боевых действий 2-го Украинского фронта за январь месяц 1944 г. Период с 13.01.1943 по 31.01.1944 г. – Центральный архив Министерства обороны Российской Федерации (далее – ЦАМО РФ). – Ф. 240. – Оп. 2779. – Д. 1130.

2. Грамс Р. 14-я танковая дивизия. 1940 – 1945 / Р. Грамс. – М., 2014. – 446 с.

3. *Грицюк В.М.* Кіровоградська наступальна операція 1944 р. / В.М. Грицюк // Військово-науковий вісник. – Вип. 17. – 2012. – С. 18–27.

4. Грылев А.Н. Днепр-Карпаты-Крым. Освобождение Правобережной Украины и Крыма в 1944 году / А.Н. Грылев. – М., 1970. – 352 с.

Даценко В.В. Щоб пам'ятали. Кіровоградщина в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945). Історико-публіцистичний нарис В.В. Даценко. – Кіровоград, 2010. – 304 с.

6. *Жадов А.С.* Четыре года войны / А.С. Жадов. – М., 1978. – 334 с.

7. Журнал боевых действий 109-й гаубичной бригады. Период с 01.01.1944 по 31.01.1944 г. – ЦАМО РФ. – Ф. 9937. – Оп. 1. – Д. 23.

8. Журнал боевых действий 111-й стрелковой дивизии. Период с 01.01.1944 по 30.12.1944 г. – ЦАМО РФ. – Ф. 1306. – Оп. 1. – Д. 37.

9. Журнал боевых действий 18-го танкового корпуса. Период с 01.01.1944 по 31.01.1944 г. – ЦАМО РФ. – Ф. 3415. – Оп. 1. – Д. 53.

10. Журнал боевых действий 41-й гвардейской танковой бригады 7-го механизированного корпуса. Период с 01.01.1944 по 14.05.1944 г. – ЦАМО РФ. – Ф. 3131. – Оп. 1. – Д. 2.

11. Журнал боевых действий 5-й гвардейской армии. Период с 01.01.1944 по 31.01.1944 г. – ЦАМО РФ. – Ф. 328. – Оп. 4852. – Д. 168.

12. Журнал боевых действий 8-й гвардейской бомбардировочной авиационной дивизии. Период с 16.07.1943 по 19.06.1944 г. – ЦАМО РФ. – Ф. 20042. – Оп. 1. – Д. 13.

13. *Колечкин В.П.* Авиация в боях под Кировоградом в январе 1944 г. В.П. Колечкин // Авиация и время. – 2003. – № 6. – С. 49–52.

Колечкін В.П. Дещо про періодизацію визволення Кіровоградщини у січні 1944 р. / В.П. Колечкін // Між Бугом і Дніпром. Науково-краснознавчий вісник Центральної України. – Випуск II. – Кіровоград, 2014. – С. 16–23.

15. Конев І.С. Записки командующего фронтом 1943 – 1945 / І. С. Конев. – К., 1983. – 619 с.

16. *Кром М.Г.* Кіровоградська наступальна операція 1944 року / М.Г. Кром // Україна в полум'ї війни 1941–1945 рр. – К., 2005. – С. 261–271.

17. *Полевой Б.М.* Эти четыре года. Из записок военного корреспондента. Книга первая и вторая / Б.М. Полевой // Собрание сочинений в девяти томах. – Т. 7. – М., 1984.

18. *Самчук И.А.* Тринадцатая гвардейская. Боевой путь Тринадцатой гвардейской Полтавской ордена Ленина дважды Краснознаменной орденов Суворова и Кутузова стрелковой дивизии (1941–1945) И.А. Самчук. – М., 1971. – 280 с.

Надійшла до редколегії 27.10.2017 р.

Рецензент: *О. В. Турчак*, доктор юридичних наук, доцент, начальник НДІ (військово-історичних досліджень) Наукового центру Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів

Shevchenko Boris.

TO THE HISTORY OF KIROVOHRAD OFFENSIVE OPERATION OF 2nd UKRAINIAN FRONT IN JANUARY 1944

The article examines a little-known page of the history of Kirovohrad offensive operation, based on archival documents, memoirs and historical literature. On January 5-16, 1944, the troops of the 2nd Ukrainian Front surrounded several divisions of the 47th Panzer Corps of the 8th Field Wehrmacht Army in the western and north-western outskirts of Kirovohrad. The author examines in detail the hostilities between the German and Soviet troops on January 6-10, 1944, presents the list of Nazi divisions, that have been encircled, and attempts are made to define their losses.

Key words: Kirovohrad offensive operation, 2nd Ukrainian Front, 8th Field Army of the Wehrmacht, operational environment, division, departures, railroad and highway roads.